

ВИСНОВКИ

акредитаційної експертизи щодо підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в Сумському національному аграрному університеті

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. №978 «Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та професійних технічних училищах», наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13 червня 2012 р. №689 «Про затвердження Державних вимог до акредитації напряму підготовки, спеціальності та вищого навчального закладу», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 4 липня 2012 р. за №1108/21420, з урахуванням Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» та відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України за №2007-Л від 21.11.2018 р. «Про проведення акредитаційної експертизи» у Сумському національному університеті безпосередньо експертна комісія у складі:

Голова комісії:

**Гамаюнова Валентина
Василівна**

завідувач кафедри землеробства, геодезії та
землеустрою Миколаївського національного
аграрного університету, доктор
сільськогосподарських наук, професор

Член комісії:

Шевніков Микола Янаєвич

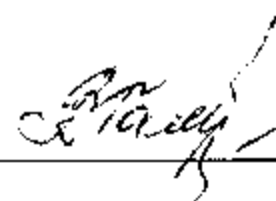
професор кафедри рослинництва
Полтавської державної аграрної академії,
доктор сільськогосподарських наук,
професор

у період з 12 по 14 грудня 2018 року безпосередньо на місці розглянула матеріали, подані на первинну експертизу Сумським національним аграрним університетом та провела перевірку відповідності державним акредитаційним вимогам стану кадрового, навчально-методичного, матеріального та організаційного забезпечення щодо підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

Висновки підготовлені на підставі аналізу:

- матеріалів первинної акредитаційної справи підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, поданої університетом;

Голова експертної комісії _____

В.В.Гамаюнова

- відповідності встановленим законодавством вимогам щодо навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення спеціальності;
- фактичного стану навчальних приміщень, кабінетів та лабораторій;
- навчально-методичного забезпечення навчального процесу та організації навчальної, методичної, виховної і профорієнтаційної роботи;
- контрольних замірів знань студентів за ККР з дисциплін циклу загальної та професійної підготовки;
- звітів про проходження виробничої та переддипломної практик.

За результатами проведеної роботи експертна комісія встановила наступне:

1. Загальна характеристика Сумського національного аграрного університету за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

Сумський національний аграрний університет розпочав свою діяльність як філіал Харківського сільськогосподарського інституту ім. В. В. Докучаєва, який було засновано у 1977 році наказом Міністерства сільськогосподарства СРСР за № 95.

У 1990 році наказом № 24 Державної комісії Ради Міністрів СРСР по продовольству та закупівлях на базі Сумського філіалу Харківського сільськогосподарського інституту ім. В. В. Докучаєва було створено Сумський сільськогосподарський інститут.

У 1997 році на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 року за № 744 на базі Сумського сільськогосподарського інституту створено Сумський державний аграрний університет, заснований на державній формі власності та підпорядкований Міністерству аграрної політики України.

Указом Президента України від 7 серпня 2001 року № 591/2001 присвоєно статус національного. Місцезнаходження університету: 40021, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160. Телефон (0542) 787-456 Факс (0542) 787-478 E-mail: admin@sau.sumy.ua.

Сумський національний аграрний університет має в наявності оригінали наступних засновницьких документів, зокрема:

- Статут Сумського національного аграрного університету, затверджений Міністерством освіти і науки України (наказ за № 470 від 27 квітня 2015 року);

- Довідка про включення до єдиного державного реєстру підприємств та організацій України № 04.02-08/2478 від 06.03.2015 року (ідентифікаційний код 04718013);

- Паспорт санітарно-технічного стану приміщень, які використовуються при провадженні освітньої діяльності, з висновком санітарно-гігієнічної експертизи Сумської міської санітарно-епідемічної станції про відповідність санітарно-технічного стану приміщень санітарним нормам і правилам, правилам техніки безпеки, і можливість провадження навчального процесу в них.

З 2005 року університет очолює доктор сільськогосподарських наук, професор, академік Національної академії аграрних наук України Ладика Володимир Іванович. Освіта вища, у 1984 році закінчив Сумський філіал Харківського сільськогосподарського університету ім. В.В. Докучаєва за спеціальністю «Зоотехнія» (диплом ІВ-1 № 214614 від 23.03.1984 р.). У 1990 році захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю 06.02.01 – розведення, селекція і відтворення сільськогосподарських тварин (диплом СХ № 012872). Доцент кафедри технології виробництва молока і яловичини (диплом ДЦ № 003038). У 2000 році захистив докторську дисертацію за спеціальністю 06.02.01 – розведення та селекція тварин (диплом ДД № 001344). У 2009 році Ладика В.І. - професор кафедри спеціальної зоотехнії (диплом ПР №002351). У 2002 році Українська академія аграрних наук обрала Ладика В.І. членом-кореспондентом зі спеціальності 06.02.01 – розведення, селекція і відтворення тварин. У 2010 році Ладика В.І. – академік Національної академії аграрних наук України (диплом А №0121).

Сумський національний аграрний університет проводить навчання за 25 спеціальностями II рівня акредитації та 23 спеціальностями IV рівня акредитації.

Освітню діяльність університет проводить відповідно до Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта» (Україна – XXI ст.), власного Статуту, інших нормативно-розпорядчих документів у галузі освіти.

Усі спеціальності організаційно об'єднані у 3 навчально-наукові інститути (ННІ), 8 факультетів, інститут післядипломної освіти та дорадництва, відділення довузівської підготовки, профорієнтації та маркетингу. За період свого існування Сумський НАУ підготував близько 40 тисяч фахівців, багато з яких стали керівниками і провідними спеціалістами підприємств, установ та організацій України та інших країн.

Структурними підрозділами університету є 1 інститут та 6 коледжів, що дозволяє реалізувати систему ступеневої освіти. Матеріально-технічна база університету складається з 8 навчально-лабораторних приміщень загальною площею 79790 кв.м. з сучасною актовюю залом на 700 місць. Побут студентів в університеті забезпечують 4 гуртожитки на 2147 місць, у коледжах – 9 гуртожитків. Факультети повністю забезпечені аудиторним фондом. Навчальний та науково-дослідний процеси в університеті забезпечують 51 доктор наук і 44 професори, 298 кандидатів наук і 194 доценти. У колективі працюють: 1 академік Академії наук, 4 члени-кореспонденти інженерної АНУ, член-кореспондент УААН, 3 заслужені працівники народної освіти, 5 відмінників освіти України, заслужений працівник науки і техніки, заслужений юрист України, заслужений економіст України, лауреат державної премії, інші висококваліфіковані викладачі.

Підготовка фахівців здійснюється через реструктуризацію навчального процесу за рахунок збільшення тривалості самостійної роботи студентів та виконання ними індивідуальних творчих завдань (проектів), які пов'язані з виробництвом, впровадженням інноваційних технологій навчання та електронних інформаційних ресурсів і створення нового покоління методичного забезпечення, організації навчального процесу за кредитно-

модульною системою.

Пріоритетним напрямком діяльності Сумського національного аграрного університету є вивчення та запровадження провідного досвіду університетів США та Європи, стажування в них викладачів, проходження практики студентами. Активна співпраця ведеться з навчальними закладами Німеччини, Англії, Ірландії, Данії, Франції, Польщі, Нідерландів, США, Канади. Налагоджені прямі зв'язки з університетом землеробства (ВOKU) Австрії, спільно з Університетом Прикладних Наук Вайєнштефан-Тріздорф (Німеччина) відкрито навчальний магістерський курс «Аграрний менеджмент», навчання на якому здійснюється за міжнародними планами та програмами, що дає можливість паралельно отримати диплом магістра Німеччини «Master of Business Administration» (навчання українською та німецькою мовами). Співпраця з університетами таких штатів США, як Міннесота, Огайо, Вісконсин, Каліфорнія дозволяє студентам проходити практику в фермерських та інших господарствах аграрного профілю. Міжнародна співпраця за спільними проектами дозволяє студентам та викладачам підвищити мовний та професійний рівні в умовах високотехнологічного аграрного виробництва.

Факультет агротехнологій та природокористування – основна структурна частина Сумського НАУ, який проводить підготовку фахівців за освітньо-професійними програмами «Агрономія», «Захист і карантин рослин», «Екологія», «Лісове господарство», «Садово-паркове господарство» за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

До складу факультету входить сім кафедр: рослинництва, селекції та насінництва; землеробства, ґрунтознавства та агрохімії; біотехнології та фітофармакології; екології та ботаніки; захисту рослин; садово-паркового та лісового господарства.

Підготовку фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти здійснюють кафедри: рослинництва, завідувач Троценко Володимир Іванович, доктор сільськогосподарських наук, професор; землеробства, ґрунтознавства та агрохімії, завідувач Харченко Олег Васильович, доктор сільськогосподарських наук, професор; селекції та насінництва, завідувач Оничко Віктор Іванович, кандидат сільськогосподарських наук, доцент.

Експертна комісія ознайомила з оригіналами нормативних установчих документів навчального закладу, ліцензією та сертифікатами.

Висновок: комісією підтверджується наявність і достовірність нормативних документів, що забезпечують правові основи діяльності Сумського національного аграрного університету та факультету агротехнологій та природокористування і відповідають акредитаційним вимогам підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

2. Формування контингенту студентів

Однією з важливих складових підвищення якості підготовки фахівців є профорієнтаційна робота. З цією метою в університеті запроваджена система профорієнтаційної роботи із загальноосвітніми школами, коледжами та технікумами міста Суми і області.

В деканаті є наявні матеріали, які засвідчують, що впродовж 2017-2018 років у міських газетах, на сайті університету та факультету, на телебаченні та інших засобах мас-медіа (ЗМІ) висвітлена інформація про досягнення факультету та випускаючих кафедр, участь їх у науково-дослідній роботі факультету, підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, підготовка до захисту дисертацій, співробітництво з провідними закладами вищої освіти України. Засоби масової інформації надавали детальну інформацію про університет, факультет та його спеціальності, можливості працевлаштування.

Факультет проводить дні відкритих дверей за участі керівників підприємств різних форм власності, керівників сільськогосподарських підприємств, установ, організацій адміністративних районів.

Прийом на факультет агротехнологій та природокористування Сумського національного аграрного університету здійснюється на основі Правил прийому до СНАУ, які відповідають Правилам прийому до закладів вищої освіти України, що розроблені та затверджені МОН України.

Зарахування на перший курс за другим (магістерським) рівнем вищої освіти здійснюється після здобуття ступеня «бакалавр» за конкурсним показником (сума середнього балу додатку до диплома бакалавра, оцінки фахового іспиту, оцінки іспиту з іноземної мови).

Підготовка фахівців здійснюється за рахунок бюджетних коштів та коштів фізичних і юридичних осіб, відповідно до ліцензованого обсягу. Ліцензований обсяг прийому на заявлену спеціальність складає 120 осіб (денної і заочної форм навчання). Термін навчання визначається освітньо-професійною програмою та навчальним планом.

Терміни прийому документів та зарахування на навчання визначаються відповідно до Правил прийому до Сумського НАУ приймальною комісією та затверджуються наказом ректора.

Під час експертизи було перевірено документообіг приймальної комісії Сумського НАУ щодо формування контингенту, встановлено, що склад, структура та строки роботи приймальної комісії, підготовки наказів з руху контингенту відповідають чинному законодавству.

На навчання протягом двох останніх років проводиться набір студентів у переважній більшості із Сумської, Чернігівської та Полтавської областей. Університет разом з обласними управліннями агропромислового розвитку цих областей погоджує прогнозовані показники потреби в кадрах. Найбільша кількість студентів припадає на Сумську та Полтавську області.

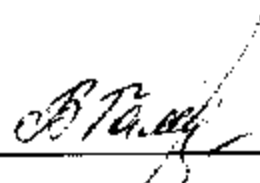
**Показники формування контингенту магістрів, які навчаються за
освітньо-професійною програмою «Агрономія»
зі спеціальності 201 «Агрономія»
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти**

№ п/п	Показник	Роки	
		2017	2018
1	Ліцензований обсяг підготовки (денна форма)	120	120
	Ліцензований обсяг підготовки (заочна форма)		
2	Прийнято на навчання, всього (осіб):	115	118
	– денна форма	66	60
	в т.ч. за держзамовленням:	45	49
	– заочна форма	49	58
	в т.ч. за держзамовленням	7	7
	– нагороджених медалями, або тих, що отримали диплом з відзнакою	-	-
3	– таких, які пройшли довгострокову підготовку і профорієнтацію	-	-
	– зарахованих на пільгових умовах, з якими укладені договори на підготовку	-	-
	Подано заяв на одне місце за формами навчання:		
4	– денна форма	2	2
	– заочна форма	-	-
4	Конкурс абітурієнтів на місця державного замовлення:		
	– денна форма	1,5	1,5
	– заочна форма	-	-
	Кількість випускників ВНЗ I-II рівнів		
	– денну форму	-	-
	– заочну форму	-	-

За результатами профорієнтаційної роботи отримано стабільний конкурс абітурієнтів, що становить близько 2 заяви на 1 місце бюджетного фінансування.

Висновок: *Набір магістрів на навчання за освітньо-професійною програмою «Агрономія» відповідає потребам регіону, а організація, планування та формування контингенту студентів здійснюється відповідно до чинного законодавства, без порушень. На рівні факультету агротехнологій та природокористування і випускаючих кафедр проводиться активна профорієнтаційна робота. Державне замовлення виконується на 100%. Комісія відзначає, що випускові кафедри докладають достатньо зусиль для розв'язання об'єктивних та суб'єктивних проблем з формування контингенту студентів*

Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

3. Зміст підготовки фахівців

Підготовка фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти здійснюється на основі діючих законодавчих актів про освіту. Крім того, при формуванні змісту підготовки були враховані положення законодавчих актів про незалежність України, стандарти та нормативи Міністерства освіти і науки України і документи, затверджені Вченою радою університету. Підготовка фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми «Агрономія» схвалена Вченою радою та затверджена ректором Сумського НАУ (протокол № 17 від 26.06.2017 р.)

Освітньо-професійна програма підготовки магістра спеціальності «Агрономія» встановлює основну частину змісту навчання, засвоєння якої забезпечує формування компетенцій відповідно до вимог другого (освітньо-професійного) рівня вищої освіти, включає перелік навчальних дисциплін і практик, форму державної атестації здобувачів вищої освіти, термін навчання відповідно до графіку освітнього процесу.

Освітньо-професійна програма підготовки використовується для розробки навчальних планів і програм навчальних дисциплін, створення засобів діагностики якості підготовки здобувачів вищої освіти на другому (освітньо-професійному) рівні, розробку варіативної компоненти у підготовці магістрів з урахуванням особливостей галузі знань, інтересів здобувачів вищої освіти.

Зміст освітньо-професійної програми підготовки магістрів складається з наступних частин: здобуття фундаментальних знань зі спеціальності, оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, набуття практичних навичок, здобуття мовних компетенцій. Загальний обсяг освітньої складової, визначеної для підготовки магістрів - 2700 годин (90,0 кредитів ЄКТС), з нормативним терміном навчання 1 рік 4 місяці на базі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

У загальний обсяг освітньої складової включено затрати часу на всі види і форми освітньої роботи: лекції, семінарські й практичні заняття, самостійна робота, консультації, заліково-екзаменаційні сесії, практику.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра містить анотації навчальних дисциплін, які представлено у навчальному плані підготовки здобувачів вищої освіти на другому (освітньо-професійному) рівні.

Структура анотацій побудована з урахуванням компетентнісного підходу і містить інформацію щодо мети, завдань, предмету навчальної дисципліни, а також включає місце навчальної дисципліни у освітньому процесі з підготовки здобувачів вищої освіти на другому (освітньо-професійному) рівні, знань та вмінь, які формуються під час вивчення дисципліни здобувачами вищої освіти, зміст дисципліни за темами.

Навчальний план підготовки магістрів за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення

дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Експертна комісія підтверджує, що навчальні та робочі навчальні плани підготовки магістрів передбачають відповідний поточний та підсумковий контроль засвоєння програм навчальних дисциплін.

Навчальний план підготовки магістрів сформовано з урахуванням таких особливостей: нормативна складова – 60 % загального обсягу навчального навантаження; вибіркова складова за вибором університету – 15 % загального обсягу навчального навантаження; вибіркова складова за вибором студента – 25 % загального обсягу навчального навантаження; кількість годин навчальних занять в одному кредиті ЄКТС (денна форма навчання) – від 23 % до 33 %, аудиторне тижневе навантаження становить – 18 годин; сумарна кількість іспитів та заліків за семестр 8 дисциплін; державна атестація випускників здійснюється у формі єдиного кваліфікаційного іспиту.

Під час перевірки комісією встановлено: співвідношення часу між циклами підготовки, обов'язковими дисциплінами і дисциплінами за вибором студента та співвідношення годин з загальної та професійної підготовки студентів відповідають державним вимогам, а зміст підготовки фахівців відповідає потребам ринку праці. Дисципліни професійної підготовки вибіркової частини ОПІ враховують особливості і потреби профільних підприємств і організацій України.

Висновок: експертна комісія констатує: за результатами перевірки відповідності освітньо-професійної програми, навчальних планів і програм чинним стандартам та особливостям потреб регіону встановлено, що нормативно-правова база організації навчального процесу та зміст підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти у Сумському НАУ відповідають державним стандартам вищої освіти і державним акредитаційним вимогам.

4. Організаційне та навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності

Навчальний процес на факультеті агротехнологій та природокористування базується на принципах безперервної освіти, науково-обґрунтованих формах та методах навчання, партнерства викладачів та студентів в освітянському просторі, гуманізму і демократії, незалежності від впливу політичних партій, громадських та релігійних організацій. Організація освітнього процесу враховує можливості сучасних інформаційних технологій, інноваційні засоби навчання та контролю якості знань, досвід вітчизняної та зарубіжної вищої школи.

Основним документом, що визначає організаційні форми та методи навчання, є навчальний план, який складається з нормативної та вибіркової частин навчальних дисциплін. Навчальний план за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти розраховується на 2700 годин або 90

кредитів. З них 1500 годин (50 кредитів/56%) – нормативна частина, 1200 годин (40 кредитів/44%) – вибіркова частина навчального плану.

Високу якість фахівців забезпечує ефективна система практичної підготовки студентів. Щорічно університет укладає близько 1000 договорів з підприємствами і організаціями різних форм власності на проходження практики студентів. Для практичної підготовки студентів використовуються інтерактивні аудиторії.

При розробці навчальних планів та програм використовується сучасний принцип інтегральних блоків, що забезпечують загальну та професійну і практично орієнтовану підготовку. Поглиблення знань стимулюється різноманітними формами вхідного, поточного та підсумкового контролю, зокрема через проведення контролю і оцінювання знань студентів на кожному практичному, лабораторному та семінарському заняттях. Протягом семестру проводяться поточні модульні контролю. До обов'язкових контрольних перевірок належать ректорські контрольні роботи. Розроблена та реалізується система рейтингового контролю успішності студентів.

Практичні та лабораторні заняття проводяться відповідно з навчальним планом, вони передбачають застосування сучасних інтерактивних технологій, що забезпечується відповідною комп'ютерною технікою.

Навчання методично забезпечено посібниками, підручниками, методичною літературою, розробленою як викладачами факультету, так і вітчизняними та зарубіжними вченими.

Для дисциплін навчального плану розроблені анотації, тематичні плани та навчальні програми, списки основної та додаткової літератури, плани семінарських занять, методичні рекомендації до самостійної роботи студентів, методичні рекомендації до виконання контрольних, курсових та дипломних робіт, активні засоби навчання (комп'ютерні мультимедійні технології, автоматизовані системи навчання, комп'ютерні системи тестування), комплексні тренувальні заняття та комплексні кваліфікаційні завдання, плани науково-практичних семінарів, індивідуальних завдань на період практики, тощо.

На сайті університету на базі платформи MOODL функціонує навчально-інформаційний портал, де розміщена основна навчальна література і фахові періодичні видання, які використовуються студентами для підготовки і виконання індивідуальних завдань, курсових проектів та дипломних робіт.

Навчальна та організаційно-методична документація з проведення практик розроблена відповідно до «Положення про проходження практики студентів вищих навчальних закладів України», (наказ Міністерства освіти і науки України від 8 квітня 1993 р. №93).

З керівниками підприємств (бази практики) укладені договори, які передбачають організацію та керівництво проведення практики та надання необхідного супроводу студента-практиканта. Розподіл студентів за місцями проходження практики і призначення керівників проводиться випускаючими кафедрами та затверджується наказом ректора. Зміст і послідовність практик визначається програмою, розробленою випускаючими кафедрами згідно з

навчальним планом. Навчально-методичне керівництво і виконання програм практик забезпечують: випускаюча кафедра, методична комісія та деканат.

Кваліфікація «Магістр з агрономії» присвоюється на підставі виконання освітньо-професійної програми «Агрономія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, успішного захисту дипломної роботи або здачі комплексного кваліфікаційного іспиту.

Висновок: експертна комісія констатує: організаційне та навчально-методичне забезпечення навчально-виховного процесу відповідає встановленим нормам вищої освіти та повною мірою забезпечує якість підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти та відповідає акредитаційним вимогам. Наявність методичного забезпечення дисциплін навчального плану складає 100 %.

5. Кадрове забезпечення навчально-виховного процесу

Кадровий потенціал Сумського національного аграрного університету дозволяє проводити підготовку здобувачів вищої освіти на високому рівні.

Підготовку фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем здійснює факультет агротехнологій та природокористування на базі випускаючих кафедр: рослинництва; землеробства, ґрунтознавства та агрохімії; селекції та насінництва. Лекційні заняття проводить професорсько-викладацький склад групи забезпечення освітньо-професійної програми «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» другого (магістерського) рівня у складі 15 осіб (6 доктори наук, професори та 9 кандидати наук, доценти).

Освітня концепція факультету агротехнологій та природокористування полягає в поглибленні, розширенні й оновленні професійних знань, умінь і навичок фахівців аграрної сфери, а також можливості отримати повну вищу освіту вказаної спеціальності на основі здобутого раніше освітнього ступеня та практичного досвіду, формування нової генерації керівників і спеціалістів підприємств, установ і організацій різних форм власності, науково-педагогічних і педагогічних працівників аграрних вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації.

Останні роки характеризуються суттєвим поповненням Сумського національного аграрного університету молодими НПП і науковцями, які успішно захищають кандидатські та докторські дисертації, володіють іноземними мовами та сучасними комп'ютерними технологіями.

Один раз в 5 років відповідно до розпорядження навчального відділу університету науково-педагогічні працівники проходять підвищення кваліфікації у закладах вищої освіти України і зарубіжних університетах, виробничих і бізнесових структурах, а також в науково-дослідних інститутах НАН та НААН України. З метою заохочення науково-педагогічних працівників в університеті впроваджена рейтингова система оплати праці.

З метою омолодження контингенту науково-педагогічних працівників проводиться підготовка молодих спеціалістів в аспірантурі.

У підготовці фахівців задіяні науково-педагогічні працівники 3 кафедр. Усі викладачі кафедр мають достатній досвід навчально-методичної і

науково-дослідної роботи за профілем спеціальності і можуть забезпечити високий рівень підготовки фахівців. Науково-педагогічний потенціал Сумського національного аграрного університету, який залучений до підготовки фахівців за даною спеціальністю, складає 15 викладачів, зокрема 6 докторів наук, професорів; 9 кандидатів наук, доцентів.

Цикл дисциплін практичної та професійної підготовки забезпечують викладачі випускаючих кафедр: рослинництва; землеробства, ґрунтознавства та агрохімії; селекції та насінництва.

Загальна характеристика професорсько-викладацького складу (ПВС), який обслуговує спеціальність 201 «Агрономія» наведена в таблиці 1. Кадровий склад відповідає вимогам Ліцензійних умов надання освітніх послуг у сфері вищої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. №1187). Викладання лекційних занять здійснюється професорсько-викладацьким складом за основним місцем роботи, які за своєю науково-педагогічною спеціальністю (диплом про освіту, наукова спеціальність, науковий ступінь, вчене звання або підвищення кваліфікації за напрямом дисципліни, що викладається) відповідають дисциплінам навчального плану. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин професійної підготовки напряму складає 100 % від (в т.ч. на постійній основі 100%). З них частка докторів наук або професорів, які забезпечують викладання лекційних годин складає 72 %. Факультет проводить дні відкритих дверей за участі керівників підприємств різних форм власності, керівників сільськогосподарських підприємств, установ, організацій адміністративних районів.

Таблиця 1

Кількість докторів наук, професорів та прирівняних до них кандидатів наук, що викладають на факультеті агротехнологій та природокористування при підготовці фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем (лекційних годин)

Цикли підготовки	Кількість годин (лекційних годин)	Викладачі з науковими ступенями та вченими званнями, год. / %		
		Всього	у т.ч.	
			за основним місцем роботи	доктори, професори
Цикл дисциплін загальної підготовки	94	94/100	94/100	55
Цикл дисциплін професійної підготовки – обов'язкові навчальні дисципліни	72	72/100	72/100	100
Цикл дисциплін професійної підготовки – вибіркові навчальні дисципліни	90	90/100	90/100	60
Всього	256	256/100	256/100	72

Висновок: експертна комісія відзначає, що на факультеті агротехнологій та природокористування Сумського НАУ систематично проводиться належна робота з підбору, підготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації та атестації науково-педагогічних працівників. Кадровий склад випускаючих кафедр відповідає державним вимогам з акредитації. Якісний склад науково-педагогічного персоналу факультету, їхня ділова та професійна майстерність спроможні забезпечити підготовку фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем та відповідає акредитаційним вимогам.

6. Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу

Матеріально-технічна база університету складається з 8 навчально-лабораторних приміщень загальною площею 79790 кв.м., а разом із коледжами 243185,4 кв.м. з сучасною актовою залюю на 700 місць. Побут студентів в університеті забезпечують 4 гуртожитки на 2147 місць, у коледжах – 9 гуртожитків. Загальна навчальна площа на факультеті агротехнологій та природокористування становить 19909,2 кв.м., в тому числі навчальна – 12692 кв.м., що становить близько 30,5 м² загальної площі на одного студента. Факультет повністю забезпечений аудиторним фондом.

За останні 5 років заяви всіх студентів про поселення в гуртожиток задовольнялись. Для сімейних студентів в гуртожитку № 3 виділено окрему секцію. Поселення студентів, за погодженням з деканатом, проводить студентська профспілка. Студенти факультету агротехнологій та природокористування проживають у гуртожитку №2,3 по вул. Г. Кондратьєва 160. Гуртожитки №4 побудовані у 1979 році та 1983 році відповідно, вони мають 5 поверхів секційного розташування по 17-19 місць. На кожній секції є кухня з електричними плитами на три конфорки, з 2 столами і 2 раковинами, з балконом і санвузлом на 2 кабінки, з умивальником на 2 раковини. На дві секції, тобто на 36 студентів, обладнано побутову кімнату на 17 кв. м. В гуртожитках облаштовано окремі секції для хлопців та дівчат. Забезпеченість гуртожитком студентів складає 100% від потреби.

Заняття з фізичного виховання проводяться в спортивному залі загальною площею більш 600 м², обладнаному сучасним устаткуванням, на двох стадіонах і спортивних майданчиках для баскетболу, волейболу. В зимовий період на території спортивного комплексу обладнується лижня та інші споруди для зимових видів спорту. На вузівських змаганнях збірні команди факультету агротехнологій та природокористування посідають призові місця майже з усіх видів спорту.

Зміцненню здоров'я студентів слугують стадіон «Колос», майданчики для літніх видів спорту з синтетичним покриттям, оздоровчо-відновлювальний центр, зала для настільного тенісу, траса для змагань з біатлону. Є крита спортивна зала. При спортзалі працює оздоровчий центр. В третьому гуртожитку обладнано медичний пункт, де студентам та викладачам надається, в разі потреби, перша медична допомога.

Лекційні аудиторії оснащено сучасними технічними засобами: мультимедійними комплексами, слайдопроекторами, ПК, спеціальними екранами та ін. Мультимедійні комплекси надають можливість викладачам використовувати ресурси Інтернет, електронної бібліотеки університету, власні ресурси під час проведення лекційних та практичних занять.

В університеті діє редакційно-видавничий центр, що забезпечує редагування та друк навчально-методичної, наукової літератури та іншої друкованої продукції обсягом до 2000 д.а. щороку.

Наукова бібліотека СНАУ, як структурний підрозділ університету, відповідає за бібліотечно-інформаційне забезпечення навчального, освітнього і виховного процесів.

Сьогодні наукова бібліотека має 4 абонементи, 4 читальних зали на 325 місць. Загальний фонд бібліотеки складає 312 468 примірників. За єдиним читацьким квитком налічується 8314 користувачів.

Основне приміщення бібліотеки розташоване на двох поверхах факультету економіки та менеджменту і займає площу 721,6 м². Крім того в навчальних корпусах є профільні філії бібліотеки: у корпусі інженерно-технологічного інституту це 2 кімнати (книгосховище та абонемент і читальна зала (88,3 м²)); на факультеті ветеринарної медицини абонемент (49,1 м²) та читальна зала у студентському гуртожитку № 2 (84,6 м²). У головному корпусі університету бібліотека займає 3 кімнати: 2 читальні зали електронних видань (всього 149 м²) та книгосховище обмінного фонду (53,3 м²). Загальна площа бібліотеки – 1145,9 м².

Автоматизацію бібліотечних процесів та обслуговування користувачів забезпечують 57 комп'ютерів (28 із яких – це АРМ читачів, що забезпечують доступ до електронного каталогу бібліотеки СНАУ, електронної бібліотеки, електронного репозиторію та інтернет-ресурсів), які об'єднані в єдину інформаційну мережу, 2 сервери, 2 ксерокси, 2 багатофункціональні пристрої, 10 принтерів та 3 сканери для зчитування штрих-кодів.

Переважна більшість бібліотечних процесів автоматизовані, в т.ч. – книговидача, для забезпечення діяльності якої до електронного каталогу внесені записи на активну частину фонду, заштриховані видання та створена база даних читачів.

З 2009 р. бібліотекою СНАУ проводиться робота щодо наповнення електронної бібліотеки (на сьогодні це більше ніж 14,5 тис. повнотекстових видань – навчальні, наукові та навчально-методичні матеріали, створені викладачами університету та взяті з відкритого доступу). Суттєву допомогу при забезпеченні повнотекстовими виданнями надає їй електронний репозиторій, що налічує на сьогодні 3780 повнотекстових документи.

Бібліотека працює й над наповненням власного сайту (library.sau.sumy.ua), завдяки якому надає інформаційні послуги у віддаленому режимі: доступ до електронного каталогу, електронної бібліотеки; віртуальна довідка та електронна доставка документів, а також інформує про діяльність бібліотеки взагалі. Бібліотека також проводить інформаційну діяльність в соціальних мережах: «Facebook», «Google+».

В університеті діє принцип безперервної комп'ютеризації: на сьогодні в університеті наявні більше 980 комп'ютерних місць і кількість контактного

дисплейного часу на кожного студента, в залежності від спеціальності, складає від 250 до 350 годин. Студенти та викладачі мають можливість черпати інформацію про найновіші досягнення науки через міжнародну інформаційну мережу INTERNET. В університеті створена локальна комп'ютерна мережа. Науково-дослідна робота зосереджена у 19 наукових лабораторіях, працює аспірантура з 10 спеціальностей.

Сумський національний аграрний університет має сучасну матеріально-технічну базу, основна частина якої введена в експлуатацію в 1985-2003 роках. Університет має дев'ять спеціалізованих навчальних корпусів, майстерні для проведення лабораторно-практичних занять студентів інженерних спеціальностей, полігони, споруди інженерно-технічного забезпечення, науково-дослідні підрозділи. Додатково у відповідності до наказу Мінагрополітики України «Про створення університетського центру Сумського НАУ» від 19.06.03 р. за № 180 до складу університету включено 6 закладів вищої освіти 1-2 рівнів акредитації. Після проведення перерозподілу за напрямками підготовки загальна площа Сумського НАУ становить 364780 м², в тому числі: навчальна площа – 243185, площа навчально-допоміжних споруд (н.в. майстерні, полігони, споруди інженерно – технічного забезпечення, науково – дослідні підрозділи) – 121595 м².

Згідно з законом України «Про охорону праці» в університеті функціонує служба охорони праці, складаються комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки гігієни праці та виробничого середовища.

Всі наявні об'єкти соціально-побутової сфери є власністю Сумського національного аграрного університету. Орендовані приміщення відсутні.

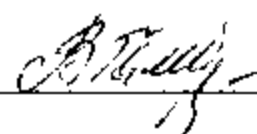
Матеріально-технічне забезпечення факультету агротехнологій та природокористування дозволяє проводити інтерактивні заняття та досягати якісних показників у навчанні.

Висновок: експертна комісія констатує, що соціально-побутова, матеріально-технічна та інформаційна база Сумського НАУ забезпечує проведення на належному рівні теоретичних, практичних та семінарських занять. Кількість робочих місць та лабораторного обладнання є достатньою. Наявні комп'ютерні класи та фонд навчальної літератури забезпечують необхідну інформаційну базу підготовки фахівців на сучасному рівні. Аудиторний фонд відповідає нормативам санітарно-технічних вимог. В цілому матеріально-технічне забезпечення навчального процесу факультету агротехнологій та природокористування Сумського НАУ відповідає акредитаційним вимогам.

7. Науково-дослідна та міжнародна робота

До складу факультету входить сім кафедр: рослинництва; селекції і насінництва; землеробства, ґрунтознавства та агрохімії; захисту рослин; біотехнології та фітофармакології; садово-паркового та лісового господарства; екології та ботаніки. У структурі факультету є науково-дослідний інститут проблем картоплярства північно-східної частини України,

Голова експертної комісії _____

В.В.Гамаюнова

працюють 3 наукових лабораторії: садівництва та виноградарства; проблемна науково-дослідна лабораторія картоплярства та овочівництва; проблемна науково-дослідна лабораторія сучасних технологій вирощування декоративних рослин.

Основними пріоритетними напрямками наукової діяльності факультету є:

1. Раціональне природокористування. Наукові основи землеробства та використання ґрунтових ресурсів. Наукове обґрунтування збалансованого використання, відтворення і управління ґрунтовими ресурсами. Дослідження механізмів, процесів відновлення родючості ґрунтів, стабілізації та секвестрування вуглецю, управління живленням рослин та колобігом елементів у агробіоценозах.

2. Розробка екологічно безпечних, економічно вигідних інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур для отримання високоякісної продукції. Розроблення біологічних, екологічних та економічних основ оптимального розміщення сільськогосподарських культур у сівозмінах в різних ґрунтово-кліматичних зонах з урахуванням зміни клімату. Розроблення мінімізованих систем обробітку ґрунту під сільськогосподарські культури з використанням новітніх технічних засобів. Розроблення раціональних систем удобрення сільськогосподарських культур із застосуванням сидеральних добрив, побічної продукції, для забезпечення їх стабільної продуктивності, високої якості продукції та збереження родючості ґрунту.

Таблиця 1

Кількість виконаних робіт та обсяги їх фінансування

Категорії робіт	2015р.		2016р.		2017р.		2018р.	
	к-ть од.	тис.грн	к-ть од.	тис.грн	к-ть од.	тис.грн	к-ть од.	тис.грн.
Фундаментальні	1	15	1	5	1	5	-	-
Прикладні	5	35	6	40,5	8	70,5	8	190
Госпдоговірні	8	205	8	230	7	65	4	40

Відкрита спеціалізована Вчена рада К 55.859.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата с.-г. наук за спеціальністю 06.01.05 «Селекція і насінництво» та 06.01.09 «Рослинництво», № 820 від 11.07.2016р.

Найвагоміші результати фундаментальних та прикладних досліджень і розробок: за результатами Державного сортовипробування в 2018 році отримано свідоцтво і патент на нові сорти картоплі - Гончарівська і Смоглянка, адаптованих до умов північно-східного Лісостепу України. Ці сорти відносяться до групи ранньостиглих, сорти стійкі до нематоди та раку картоплі, посухостійкі, високо крохмальні (18-19%), мають високі смакові якості бульб, здатні забезпечувати високіврожаї при вирощуванні на крапельному зрошенні – 40-45 т/га, напрям використання – столове, переробка на картоплепродукти. Керівник – професор Кожушко Н.С.

За результатами виконання теми 0110U001040 «Розробка теоретичних основ управління вегетативним і генеративним розвитком соняшнику та створення вихідного матеріалу для умов Лівобережної частини Лісостепу України», керівник професор Троценко В. І. створено ультраранній сорт

соняшнику Хуторянин (АС120138), в державне сортовипробування передані сорти Фаренгейт та Сяйво. Сорти орієнтовані на вирощування в специфічних умовах (скорочений період вегетації, підвищена кислотність ґрунту) північно-східного Лісостепу та Полісся.

Проведено всебічну оцінку 319 складних міжвидових гібридів картоплі, їх беккросів, виділені перспективні для практичного селекційного використання, розроблені методи отримання дигаплоїдів, оцінено рослини після опромінення гамма-променями. Тема: «Теоретичні основи інтенсифікації створення і використання вихідного селекційного матеріалу картоплі із залученням генофонду культури» 0114U005302. Керівник професор Подгаєцький А.А.

Найважливіші результати прикладних досліджень, конкурентоспроможні прикладні розробки та новітні технології за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, обов'язково зазначити підприємства і організації, на яких здійснювалася апробація, випробування, та які можуть бути зацікавлені у їх використанні.

Основною метою діяльності ради молодих вчених факультету агротехнологій та природокористування є всебічне сприяння науковій, винахідницькій та іншій творчій діяльності студентів, аспірантів, молодих учених (віком до 35 років).

Науково-педагогічний склад кафедри рослинництва є учасником розробки програм розвитку АПК Сумської області на період: розділи «Олійні культури»; «Зернові культури» 2011-2015 рр.; розділ «Олійні культури» 2016-2020 рр.

Протягом останніх 5 років співробітниками кафедри було завершено виконання 5 наукових тем: 0109U001732, 0110U001040; 0110U001041; 0111U004562; 0114U003284. Результати досліджень впроваджено в аграрне виробництво Сумської, Чернігівської та Полтавської областей, використовуються в науковій роботі установ НААН, а також у навчальному процесі при підготовці фахівців спеціальностей: Агрономія, Захист рослин, Землевпорядкування і кадастр.

Наукова робота кафедри зосереджена за такими напрямками:

Троценко В. І., доктор с. - г. наук, професор. Тема досліджень - Оптимізація умов зберігання зерна методом охолодження, 2016-2017 рр. Номер державної реєстрації 0116U007434. Метою роботи є експериментальне обґрунтування оптимальних параметрів зберігання зерна різних культур при його охолодженні.

Троценко В.І. доктор с. - г. наук, професор. Тема досліджень - Створення вихідного матеріалу сортів кіноа *Chenopodium Quinoa Willd.* адаптованих до умов північно-східного Лісостепу та Полісся України, 2018-2022 рр. Номер державної реєстрації 0118U004748. Метою роботи є селекційне забезпечення процесів введення у виробництво північно-східного Лісостепу та Полісся України культури кіноа орієнтованої на інтенсивні та енергоощадні технології вирощування.

Троценко В.І., доктор с. - г. наук, професор. Тема досліджень – Розробити модель генотипу та удосконалити методику створення адаптованих до умов північно-східного Лісостепу України та Полісся

гібридів соняшнику, 2016-2020 рр. Номер державної реєстрації 0116U003756. Метою роботи є визначення оптимального діапазону вегетативного і генеративного розвитку рослин соняшнику та структурних параметрів посівів із різним рівнем енергозабезпечення в зоні північно-східного Лісостепу та Полісся України, розробити методику тестування селекційного матеріалу, створити гібрид із визначеними параметрами.

Жатов О. Г., доктор с. - г. наук, професор. Наукова робота спрямована на впровадження у виробництво високопродуктивних сортів соняшнику, забезпечення їх селекційного супроводу. Жатов О. Г. керує підготовкою аспірантів (захищено 9 дисертацій), є членом спеціалізованої вченої ради К 55.859.03 при Сумському НАУ та Полтавській ДАА. Член редколегії журналу «Вісник СНАУ».

Мельник А. В. доктор с. – г. наук, професор. Наукова робота спрямована на впровадження у виробництво високопродуктивних сортів соняшнику забезпечення їх технологічного супроводу. Мельник А. В. керує підготовкою аспірантів (захищено 3 дисертації), є членом спеціалізованої вченої ради К 55.859.03 при Сумському НАУ та Полтавській ДАА. Член редколегії журналу «Вісник СНАУ».

Жатова Г.О. кандидат с. – г. наук, професор здійснює наукові дослідження за темою «Одержання скоростиглих високоврожайних сортів і гібридів соняшнику». За результатом цієї роботи під керівництвом Жатової Г.О. підготовлено та успішно захищено три дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук.

Радченко М. В., кандидат с. - г. наук, доцент. Тема досліджень - Оптимізація технологій вирощування зберігання і переробки зернових культур. Період виконання теми 2015-2019 рр. Номер державної реєстрації 0115U001337, метою роботи є розробка технології вирощування зберігання і переробки зернових культур.

Бутенко А. О., кандидат с. - г. наук, доцент. Тема досліджень - Удосконалення елементів технології вирощування однорічних кормових культур, що сприяють підвищенню продуктивності та якості корму в умовах північно-східного Лісостепу України. Період виконання теми 2015-2019 рр. Номер державної реєстрації 0115U001336.

Глупак З. І., кандидат с. - г. наук, доцент. Тема досліджень - Оптимізація технології вирощування сої для умов північно-східного Лісостепу України, Період виконання теми 2015-2020 рр, Номер державної реєстрації 0115U001054.

Ільченко В. О., кандидат с. - г. наук. Тема досліджень - Підвищення врожайності культури вівса в умовах північно-східного Лісостепу України, Період виконання теми 2016 – 2020 рр. Номер державної реєстрації 0116U003808.

Ільченко В.О. Оптимізація технології вирощування *Chenopodium Quinoa Willd* в умовах північно-східного Лісостепу та Полісся України. Період виконання теми 2018-2022 рр. Номер державної реєстрації - 0118U004747. Данильченко О. М., кандидат с. - г. наук. Наукова робота спрямована на розробку ефективних методів біологізації технології вирощування бобових культур.

У цілому за період 2014-2018 рр викладачами кафедри рослинництва підготовлено 1 наукову монографію, 1 навчальний посібник (гриф МОН), 53 наукових публікації, з яких 2 входять до науко метричної бази Scopus та Web of Science, 49 навчально-методичних праць. Результати досліджень пройшли апробацію більш ніж на 30 конференціях, більшість із яких є міжнародними.

Пріоритетним напрямом наукової роботи кафедри землеробства, ґрунтознавства та агрохімії є: раціональне природокористування; наукові основи землеробства та використання ґрунтових ресурсів; наукове обґрунтування збалансованого використання, відтворення і управління ґрунтовими ресурсами; дослідження механізмів, процесів відновлення родючості ґрунтів, стабілізації та секвестрування вуглецю, управління живленням рослин та колообігом елементів у агробіоценозах; розробка раціональних систем удобрення сільськогосподарських культур із застосуванням сидеральних добрив, побічної продукції, для забезпечення їх стабільної продуктивності, високої якості продукції та збереження родючості ґрунту.

За період 2014-2018 роки співробітники кафедри землеробства, ґрунтознавства та агрохімії приймали участь у НДР за темами:

1. Методичні основи обстеження ґрунтів заплав з використанням методів фітоіндикації.
2. Створення системи моніторингу та економічної оцінки схилів і рівнинних земель з метою їх раціонального використання в лісостеповій та поліській зонах Сумської області.
3. Оптимізація факторів життя рослин шляхом раціонального поєднання способів обробітку ґрунту та сидерації в умовах лівобережного Лісостепу України.
4. Вплив норми осушення торфових ґрунтів на їх гідротермічний режим та ефективність використання добрив.
5. Вивчення особливостей вирощування енергетичних культур та їх впливу на родючість ґрунту в умовах Північно-східного Лісостепу.

Дослідження в галузі використання селекційно-насінницьких і технологічних засобів інтенсифікації виробництва для підвищення продуктивності та якості врожаю картоплі, які проводяться на кафедрі селекції та насінництва, за основними рисами є оригінальними. Професор Кожушко Н.С. вперше в селекційній теорії і практиці розробила методичні аспекти інтенсифікації селекційного процесу картоплі з використанням математичного моделювання прогнозу показників якості та відбору на цій основі компонентів гібридизації. На основі розроблених методів створено 24 нових нематодостійких сортів картоплі з комплексом господарсько - цінних ознак і високих споживчих та технологічних властивостей, які адаптовані до умов північно-східного Лісостепу України. Впровадження в регіональне виробництво реєстрованих сортів картоплі супроводжується забезпеченням високоякісним посівним матеріалом. Проводиться підготовка фахівців - картоплярів для наукових і виробничих цілей.

Вперше для картоплі, придатної для переробки на харчові продукти, встановлено взаємозв'язок між показниками погоди і комплексною оцінкою якості сировини. У співавторстві створено нові високоякісні сорти картоплі Ластівка і Ювіляр 60-70.

Встановлено закономірності мінливості норм реакції сортів льону-довгунця на погодні умови вирощування і успадкування ознак культури. Ідентифіковано сорти, що стабільно відтворюють високі рівні господарсько-цінних ознак в контрастних погодних умовах вирощування. Виділено кращі генетичні джерела за морфологічними ознаками рослин, елементами структури урожаю та якості волокна. У співавторстві створено високопродуктивні сорти льону-довгунця: Глобус, Гладіатор, Есмань, та розроблені методичні вказівки щодо селекції льону-довгунця в Україні.

Під час проведення дисертаційних досліджень професорсько-викладацький склад кафедри брав участь у створенні вихідного матеріалу для селекції на збільшення вмісту олії в насінні конопель. Виділено 19 високоолійних сімей конопель сорту Гляна, з якими триває селекційна робота. У співавторстві розроблено "Пристрій для визначення вмісту олії в насінні конопель" (Державний патент № 84865).

Наявні наукові напрацювання у галузі селекції та насінництва, сортовивчення й оптимізації технологічних аспектів сортової агротехніки виступають підставою щодо виконання науковцями кафедри госпдогвірних тем. Вони, переважним чином, пов'язані із питаннями науково-методичного забезпечення вирощування насінневого матеріалу нематодостійких сортів картоплі, науково-консультаційного та технічно-технологічного супроводження вирощування зернових культур та кукурудзи.

За ініціативи та активної участі співробітників кафедри селекції та насінництва розпочинаючи з 2012 року проводяться щорічні Всеукраїнські та Міжнародні науково-практичні конференції «Гончарівські читання», присвячені річниці з дня народження засновника кафедри селекції та насінництва, видатного селекціонера-картопляра, лауреата Державної премії СРСР в галузі науки та техніки. Метою конференції є вдосконалення і розвиток зв'язків міжнародного співробітництва науковців в сфері агропромислового комплексу. Тематичними напрямками конференцій є: селекція і насінництво сільськогосподарських культур; новітні технології в рослинництві; сучасні тенденції в землеробстві та агрохімії; екологічні проблеми та шляхи їх вирішення; захист рослин: проблеми, тенденції, перспективні напрями.

Завідувач кафедри Оничко В. І. має публікації у журналах, які індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science.

У цілому за період 2012-2018 рр. викладачами кафедри селекції та насінництва підготовлено 16 навчальних посібників, 199 наукові публікації, з них 68 статті у фахових виданнях, а також 45 навчально-методичних праць. Результати досліджень пройшли апробацію на майже 40 конференціях, більшість із яких є міжнародними.

Співробітництво з міжнародними та вітчизняними організаціями.

Факультет агротехнологій та природокористування СНАУ має позитивний досвід міжнародної співпраці. Науково-педагогічний склад

факультету активно бере участь у спільних міжнародних конференціях, семінарах, міжнародних днях факультетів, готують у рамках співпраці інформативні виступи перед студентськими та викладацькими аудиторіями. Подальший розвиток та зміцнення зв'язків з вузами України та зарубіжних країн є одним з пріоритетних напрямів роботи факультету.

Співробітництво з зарубіжними партнерами реалізується за різними змістовними напрямами з використанням різноманітних організаційних форм: від студентської та професорсько-викладацької академічної мобільності та участі в міжнародних конференціях, семінарах і «круглих столах», до реалізації спільних освітніх програм і участі у різних міжнародних наукових та освітніх організаціях.

До числа закордонних партнерів факультету агротехнологій та природокористування належать університети прикладних наук Нюртінген та Вайгенштефан (Німеччина), Варшавський аграрний університет (Польща), Познанський аграрний університет (Польща), Вармінсько-Мазурський університет в Ольштині, вищий федеральний навчальний та дослідний інститут сільськогосподарської техніки та харчових технологій Франціско Йозефініум Візельбург (Австрія). Співпраця полягає у проведенні спільних німецько-українських майстер класів та семінарів, у яких приймають участь викладачі та студенти обох університетів. Пріоритетними є спільні освітні програми, реалізація яких важлива для успішного входження Сумського НАУ в Болонський процес – систему атестації, акредитації та оцінки отриманих студентами фахових знань, визнану провідними європейськими університетами.

Вже впродовж тривалого часу здійснюється співробітництво з польськими закладами вищої освіти з напрямку академічної мобільності студентів та професорів. Студенти впродовж виробничої практики можуть проходити підготовку на провідних фірмах та господарствах, а також у науково-дослідних центрах при університетах.

У 2017 році у м. Варшава, Польща, за Організації Науково-дослідного центру з питань освіти RS Global Sp. z O.O. відбулася інтернаціональна наукова і практична конференція "TOPICAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE", де доцент Міщенко Ю.Г. виступив з доповіддю «Вплив способів загортання сидерату на пористість ґрунту та урожайність картоплі».

Доклад на Юбилейной десятой ежегодной международной научно-практической интернет-конференции «Современные направления теоретических и прикладных исследований '2015» (с 17 по 29 марта 2015 г.) Mischenko Y.H. «The influence of after crop siderate of oil radish and cultivation on the agrophysical properties of the soil». www.sworld.education.

Участь доцента Захарченко Е.А. у міжнародній конференції «Land, soil and science» в рамках ЕС H2020 CSAINSPIRATION 4-6 грудня 2017 року, Брюссель.

Доцент Давиденко Г.А., знаходячись на закордонному стажуванні, прийняв участь у міжнародній виставці Agritechnica-2017 (Hanover, 12-18 November 2017), міжнародній конференції 74 International Conference – Landtechnik 2017 «Innovations in agricultural engineering for efficient farming» (Hanover, 12-18 November 2017), виступив на міжнародній конференції

„Optimierung der Bearbeitungsgeräte in ressourcensparende Anbautechnologien“ (DEULA-Nienburg, 13-15.11. 2017) та міжнародній конференції XVI Konferenz «Ökologie in der landwirtschaftlichen Produktion mit besonderem Schwerpunkt in der Tierzucht und Pflanzenschutz» (DEULA-Nienburg, 13-17.11. 2017).

19-20 лютого 2018 р. доцент Захарченко Е.А. прийняла участь у семінарі по програмі Еразмус+ 585603-EPP-1-2017-1-DE-EPPKA2-SBHE-JP «From the Theoretical-Practical training in Agrarian Studies / TOPAS project», Самаркандський сільськогосподарський інститут, в якому представники факультету агротехнологій та природокористування, економіки та менеджменту виконують грантову частину.

18-20 травня 2018 у м. Торунь, Польща, відбулася конференція «Soil classification and education», де доцент Захарченко Е.А. виступила з доповіддю про ґрунти в річкових басейнах та прийняла участь у польових екскурсіях, обговореннях.

Також прийнято участь в літній школі «Soil and water» на базі Егейського університету, м. Ізмір, Турція 9-20.08.2018 р.

Згідно проекту Німецько-Української співпраці в галузі органічного землеробства, доцент кафедри Міщенко Ю.Г. з 11 по 15 червня 2018 року приймав участь в спеціалізованому інформаційному турі, який передбачав відвідування днів поля та німецьких університетів партнерів в містах Еберсвальде, Бернбург Штрентцфельд, Галле, Дрезден з метою обміну фаховою інформацією щодо ведення та навчання органічного сільського господарства.

Участь у міжнародній конференції у Брюсселі 4-6.12.2017 «Land, soil and science» в рамках EM 2020 CSA «Inspiration» (доцент Захарченко Е.А.)

Участь в міжнародному проекті «TOPAS», семінар у м. Самарканд, Узбекистан (доцент Захарченко Е.А.), 19-20.02.2018.

З 21 вересня по 2 жовтня 2017 року завідувач кафедри селекції та насінництва, кандидат с.-г. наук, доцент Оничко В.І. пройшов підвищення кваліфікації на базі Академії сільськогосподарських наук округу Дінксі провінції Ганьсу Китайської народної республіки. Був вивчений досвід ведення селекційної роботи з польовими культурами, особливо з картоплею та особливості організації і проведення насінницької роботи з даною культурою в Академії. На засіданні круглого столу з науковцями Академії та представниками комісії по роботі з іноземними спеціалістами була проведена презентація на тему: «Селекційно-насінницька робота з картоплею в Сумському національному аграрному університеті».

Підвищення кваліфікації в лабораторній практиці для агропродовольчих фахівців в Східній Європі» (Ag-Lab) у період з 07 по 11 травня 2018 року.

Пріоритетними напрямками міжнародної діяльності є спільні освітні програми, реалізація яких важлива для успішного входження Сумського НАУ в Болонський процес - систему атестації, акредитації та оцінки отриманих студентами фахових знань, визнану провідними європейськими університетами.

Висновок: експертна комісія вважає, що рівень науково-дослідної роботи в Сумському національному аграрному університеті відповідає ліцензійним вимогам Міністерства освіти і науки України. Якісний склад науково-педагогічних працівників випускаючих кафедр системно проводить науково-дослідну роботу із залученням студентів та активно співпрацює із зарубіжними партнерами.

8. Студентське самоврядування

Координатором студентського життя в університеті є студентський ректорат. Головною метою діяльності ректорату є створення умов для самореалізації молодих людей в інтересах розвитку особистості, суспільства, держави.

Представники студентського самоврядування беруть участь у зборах трудового колективу університету. Звіти голів студентської ради університету та факультетів заслуховують на звітно-виборчих студентських конференціях. Студент спеціальності «Агронімія» Буйвал Олексій є членом Вченої ради факультету і студентський голова профкому факультету агротехнологій та природокористування. Рада студентського самоврядування є ініціатором і організатором культурно-просвітницьких, наукових, спортивних, оздоровчих заходів, за погодженням з деканатом, проводить поселення студентів в гуртожиток.

У Сумському НАУ розроблено Положення про органи студентського самоврядування. Всі студенти та аспіранти університету можуть бути обраними й обирати своїх представників до органів студентського самоврядування відповідно до умов цього Положення. Органи студентського самоврядування здійснюють свою діяльність самостійно. Вони керуються Конституцією України, Законами України, нормативними документами Кабінету Міністрів України, Сумського національного аграрного університету, Міністерства освіти і науки України, Статутом університету та відповідним Положенням.

Органи студентського самоврядування залучені до організації навчальної, наукової, культурно-просвітницької, спортивно-масової та іншої діяльності за участю студентів університету.

До складу студентського ректорату входять студентський ректор – голова студентського ректорату, студентський перший проректор, студентські проректори, студентські декани факультетів, голова спостережної ради, голова виборчої комісії, голови рад гуртожитків, директор студентського містечка, а також один представник від кожної діючої студентської профспілки в Сумському НАУ.

Засідання студентського ректорату відбувається один раз на тиждень. Робочими органами студентського самоврядування в університеті є відділи:

- відділ з навчальної та наукової роботи;
- відділ з виховної та культурно-масової роботи;
- відділ з фінансово-економічної роботи;
- відділ з соціально-побутової роботи;
- відділ з зовнішньої діяльності.

Керівників відділів призначає та звільняє з посади голова студентського ректорату. Студентський проректор керує поточною роботою відділу. Працівником відділу може бути будь-який студент університету, який виявив бажання та подав заяву до голови відповідного відділу.

Розглянуті напрями виховання тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного, утворюючи при цьому цілісну систему виховання.

Висновок: експертна комісія зазначає, що виховний процес у Сумському національному аграрному університеті знаходиться на належному рівні. Особлива увага приділяється патріотичному та правовому вихованню, через повагу до Конституції України, утвердження загальнолюдських, гуманістичних та моральних цінностей, а також художньо-естетичній та фізичній освіченості.

9. Якість підготовки та використання випускників

Зміст та структура підготовки випускників за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти відповідає вимогам освітньо-професійної програми і проводиться за навчальним планом, затвердженим на засіданні Вченої ради університету.

Результати контролю знань за наслідками самоаналізу студентів свідчать, що студентам надається достатній рівень теоретичних знань і практичних навиків з дисциплін навчального плану.

З метою контролю поточної успішності проводяться планові контрольні заходи у вигляді поточних атестацій в середині семестру, що сприяє підвищенню успішності магістрів. Показники успішності за результатами виконання комплексних контрольних робіт (ККР) з дисциплін професійної підготовки показують високий рівень знань магістрантів. Показники успішності за результатами останньої перед акредитацією екзаменаційної сесії показано в порівняльній таблиці.

Експертною комісією перевірено показники останньої передакредитаційної сесії. Результати вказують на належний рівень знань студентів, зокрема абсолютна успішність з усіх дисциплін склала – 100 %, якісний показник коливається від 75 до 85 %.

Експертною комісією проведено вибіркового аналізу курсових робіт магістрів освітньо-професійної програми «Агрономія». За результатами перевірки комісія встановила, що зміст і обсяг курсового проектування відповідає методичним рекомендаціям випускових кафедр.

Вибіркова перевірка та аналіз показників виконання курсових робіт свідчать, що рівень якості їх виконання відповідає встановленим вимогам щодо успішності та якості навчання. Підтверджена об'єктивність оцінок курсових робіт. Курсові роботи зберігаються згідно з нормативними вимогами.

Якість підготовки фахівців визначалася за результатами самоаналізу у формі проведених комплексних контрольних робіт (ККР). Зміст контрольних завдань відповідає навчальним планам і програмам, контрольні завдання мають форму тестів.

На факультеті були створені фахові комісії для проведення самоаналізу. Частка студентів, яка взяла участь у написанні комплексних контрольних робіт під час самоаналізу, становила 100 %. Загалом абсолютна успішність за підсумками проведення ККР під час самоаналізу складає 100 %, а якість – 78 %.

Частка студентів які взяли участь у контрольній перевірці акредитаційною експертизою, становить 100 %. Абсолютна успішність складає 100 %, якість – 75, %, розбіжність між самоаналізом та акредитаційною експертизою за якісною успішністю становить – 3 % (Додаток 2).

Комісією визначено, що порівняння результатів самоаналізу з результатами контрольної перевірки засвідчили незначну розбіжність у межах існуючих нормативів.

При виконанні ККР виявлено достатній рівень знань з відповідних дисциплін. Отримані навички допоможуть випускникам у майбутній професійній діяльності. Аналіз результатів ККР показав, що студенти володіють компетенціями, передбаченими освітньо-професійною програмою. Більшість студентів демонструє достатній рівень знань у відповідях на теоретичні питання. Студенти володіють навчальним матеріалом на достатньому рівні.

Єдиний комплексний іспит є завершальним етапом підготовки фахівців на факультеті агротехнологій та природокористування, успішна здача свідчить про належну практичну підготовку у господарствах та виховання у студента здатності виконувати виробничі функції та типові завдання діяльності фахівця у сфері аграрної науки та продовольства відповідно Стандарту вищої освіти України.

Одним із пріоритетних напрямів у роботі університету та факультету є працевлаштування випускників, яке реалізовується низкою заходів протягом всього навчального періоду. Для виконання цього завдання створений відділ працевлаштування. Відповідно до затвердженого плану робіт на початковій стадії проводяться зустрічі з кожною групою випускників. На таких зустрічах висвітлюються всі питання майбутнього працевлаштування, що включають ознайомлення з нормативно-правовою базою, соціальними гарантіями, порядком укладання договорів, тощо. Відділ щорічно формує базу даних вакантних робочих місць в регіоні і знайомить з ними випускників через інформаційні ресурси.

Висновок: *Експертна комісія зазначає, що якісні показники підготовки магістрів за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія», а також показники успішності та якості виконання комплексних контрольних робіт відповідають акредитаційним вимогам.*

10. Внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності

Керуючись вимогами статей 10,16,32 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-УІІ та «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» у Сумському національному аграрному університеті (далі - Університет), за рішенням Вченої ради (Протокол № 11 від 29.04. 2016 р.) та наказом ректора Університету від № 174-К від 29.04.2016 року було створено сектор методичного забезпечення управління якістю освітньої діяльності та якості вищої освіти.

Основні завдання сектору:

I. Супроводження системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості): визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти; здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб; забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників університету.

II. Супроводження методичного забезпечення навчального процесу: навчально-методичне консультування науково-педагогічних працівників університету; організація безперервного удосконалення фахової освіти та кваліфікації науково-педагогічних кадрів; оцінка якості та результативності навчально-методичної роботи науково-педагогічних працівників відповідно до державних освітніх та освітньо-кваліфікаційних стандартів; організація пошукових досліджень в галузі розробки та впровадження методики технологій навчання і виховання, вдосконалення форм і методів роботи з науково-педагогічними кадрами університету; виявлення, апробація та впровадження в практику перспективного науково-педагогічного досвіду, навчально-методичної літератури, освітніх технологій і досягнень науки; організація ефективної системи методичної роботи, спрямованої на розвиток творчої індивідуальності науково-педагогічних працівників; навчально-методичне консультування та координація методичної діяльності факультетів, кафедр; проведення інформаційно-довідкової роботи, супроводження бази науково-педагогічної інформації, тощо; організація розробок, апробація і поширення навчально-методичних матеріалів; інформаційне забезпечення з питань організації, проведення і вдосконалення навчально-виховного процесу; методичне супроводження створення навчально-методичних комплексів з нових дисциплін; зосередження,

систематизація літератури з питань навчально-методичної роботи, ведення її обліку та видача викладачам для користування; організація і проведення науково-методичних конференцій щодо вдосконалення навчально-методичної роботи; розробка положень про організацію і проведення навчально-методичної роботи згідно з типовими положеннями відповідних міністерств.

Організація конкурсів на: кращого лектора університету; кращий навчально-методичний комплекс дисципліни; кращу постановку роботи з комп'ютеризації навчального процесу; надання допомоги викладачам у підготовці та тиражуванні навчально-методичної літератури; підготовка науково-методичних питань для розгляду на засіданнях методичної ради університету; ведення комп'ютерної бази даних методичного забезпечення навчальних дисциплін.

У відповідності до Європейських стандартів з використанням Європейської кредитно-трансферної системи, урахуванням Національної рамки кваліфікацій, вимог чинного законодавства та результатів навчання розроблено комплекс заходів, критерії та процедури їх оцінки по удосконаленню існуючої системи якості вищої освіти.

Під час розробки заходів щодо удосконалення існуючої системи управління якістю освіти було передбачено декілька етапів, а саме: визначення напрямків та відповідальності, необхідних для досягнення цілей у сфері якості освіти; установлення методів, які дають змогу вимірювати результативність та ефективність кожного напрямку; визначення чинників, що впливають на результат та шляхів усунення незадовільних показників; використання результатів вимірювань (індикаторів) для визначення результативності та ефективності певного елемента системи.

Також були визначені ключові ланки такої системи, які підлягають оцінюванню. До них відносяться: якість освітніх програм; рівень підготовки абітурієнтів; якість навчального процесу; кваліфікація науково-педагогічного складу; інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу; рівень оснащення навчального процесу; рівень наукових досліджень, що проводяться в університеті; участь у національних та міжнародних рейтингових дослідженнях; рівень підготовки випускників (включаючи практичну підготовку і готовність виконувати професійні функції) та їх затребуваність на ринку праці; рівень забезпечення публічності інформації про діяльність університету; рівень ефективності системи запобігання та виявлення академічного плагіату; система управління якістю освіти в університеті забезпечується моніторингом основних показників якості та на їх основі розробляються рекомендації для покращення всіх складових підготовки здобувачів вищої освіти.

Центральною ланкою системи управління та забезпечення якості є освітній процес. Контроль у системі забезпечення якості підготовки здобувачів вищої освіти передбачає виявлення найбільш слабких сторін навчального процесу, шляхом самооцінки діяльності навчального закладу, яка проводиться систематично за критеріями, визначеними стандартами вищої освіти, та затвердженим графіком заходів.

Для забезпечення якості підготовки здобувачів вищої освіти в Університеті встановлені вимоги до абітурієнтів, студентів, викладачів і критерії оцінки їхньої відповідності цим вимогам. Щодо рівня підготовки абітурієнтів, то висувуються відповідні вимоги до шкіл, ліцеїв, коледжів. Стосовно навчального процесу студентів, вимоги висувуються до всіх кафедр, які забезпечують цей процес, включаючи цикли загальної та професійно-практичної підготовки. При цьому за якість підготовки здобувачів вищої освіти відповідають випускові кафедри.

З метою аналізу якості підготовки фахівців з дисциплін циклу загальної та професійно-практичної підготовки в Університеті впроваджено систему семестрового ректорського контролю якості підготовки здобувачів вищої освіти за всіма спеціальностями (спеціалізаціями).

Паралельно запроваджено рейтингову систему оцінювання роботи науково-педагогічних працівників підрозділів Університету, результати якої враховуються при проведенні конкурсного відбору на заміщення посад, а також при визначенні кращих для матеріального заохочення.

Іншими складовими оцінки системи є проведення регулярних опитувань (анкетування) студентів, випускників та їх потенційних замовників; введення кредитно-трансферної (накопичувальної) системи організації навчального процесу та ін.

Таким чином, протягом року здійснюється комплексний моніторинг якості освіти на рівні університету, який враховує, як якість навчального процесу, так і надає оцінку якості діяльності науково-педагогічних працівників.

Оцінювання рівня інформаційно-методичного та матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу визначається відповідно нормативних вимог визначених Ліцензійними умовами.

Підсумки проведених моніторингових досліджень та пропозиції щодо удосконалення системи якості освіти обговорюються на вчених радах факультетів та аналітичні звіти заслуховуються на Вченій раді Університету.

В університеті проведена планомірна робота з забезпечення публічності інформації про його діяльності, а саме: Створена локальна мережа та проведені роботи по організації доступу до неї і мережі Інтернет.

Навчально-наукові та адміністративно-фінансові підрозділи забезпечені комп'ютерами.

Проводиться планова робота по забезпеченню ліцензійними програмними продуктами комп'ютерних лабораторій та аудиторій.

Здійснюється постійний супровід та оновлення інформації офіційного сайту університету. Пошук нових форм в роботі з використанням інформаційних систем.

В університеті створено потужний серверний вузол, який задовольняє всім потребам навчально-наукової та адміністративно-фінансової діяльності. Всі комп'ютери мають доступ до центрального серверу та вихід до мережі Інтернет. В навчальному корпусі та гуртожитку є бездротове підключення до локальної мережі Wi-Fi та мережі Інтернет. Студенти можуть вийти до мережі Інтернет з комп'ютерів в комп'ютерних класах та з комп'ютерів загального читального залу бібліотеки.

На сьогодні в університеті налічується близько 800 комп'ютерів (з них в навчальному процесі використовується 315 одиниць). Створено 20 комп'ютерних класів з доступом до ресурсів мережі Інтернет. В минулому році університетом придбано 20 комп'ютерів, 10 мультимедійний проекторів і 2 інтерактивні дошки для використання в навчальному процесі. Придбана техніка встановлена на кафедрах університету, розподілена для потреб навчального процесу університету.

Важливу роль для проведення профорієнтаційної, освітньої та навчально-методичної роботи відведено сайту Університету. Сайт навчального закладу - потужний інструмент для профорієнтації, навчання, пошуку партнерів, комунікації. Його підтримка – не данина моді, а складова іміджу університету. Ця робота – складова діяльності кафедр і факультетів не тільки в плані простого інформування, але і в якості системи управління навчально-виховною роботою. В цьому році сайт зазнав кардинальних змін: змінена форма сайту та створені англomовні – та російськомовні версії. З простого сайту-візитки виник сучасний повноцінний портал. Кожен факультет, кожна кафедра, студентська рада мають своє місце на порталі сайту університету.

Участь веб-сайту університету у національних та міжнародних моніторингах свідчить про ступінь включеності у світове інформаційне поле, авторитетності та резонансності діяльності закладу, його потенціалу в аспекті залучення талановитих студентів і викладачів, популярності серед роботодавців, які є важливими аспектами ефективної діяльності.

Сайт університету бере участь у міжнародному рейтингу Webometrics та посідає 72 з 295 можливих та 26 місце серед 101 у національному рейтингу по результату моніторингу відкритості веб-сайтів вищих навчальних закладів України. У рейтингу WorldUniversitiesWebRanking 2015 Університет посідає 86 місце з 146 за популярністю у Інтернеті.

Висновок: експертна комісія вважає, що внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності Сумського національного аграрного університету сприяє підвищенню якості підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності «Агрономія» та відповідає чинним державним вимогам.

11. Перелік зауважень (приписів) контролюючих органів та заходи з їх усунення

Зауважень та приписів контролюючих органів, що здійснюють контроль за дотриманням ліцензійних умов, а також скарг юридичних і фізичних осіб щодо освітньої діяльності навчального закладу за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти Сумського національного аграрного університету з моменту започаткування освітньої діяльності не було.

Деканат факультету агротехнологій та природокористування та випускаючі кафедри контролюють дотримання трудової дисципліни науково-педагогічних працівників в частині проведення навчальних занять за

розкладом, відповідності робочих програм навчальних дисциплін їх анотаціям. За звітний період зауважень до випускаючих кафедр не було.

Якість навчального процесу з дисциплін навчального плану контролюється через проведення ректорського, деканатського та кафедрального контролів, графіки яких щорічно розробляються і затверджуються методичною комісією факультету.

Висновок: зауважень і недоліків у здійсненні освітньої діяльності за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти відповідно до Стандартів вищої освіти не виявлено.

Загальні висновки та пропозиції

На підставі матеріалів, поданих на акредитацію та перевірки результатів освітньої діяльності Сумського національного аграрного університету та кафедр: рослинництва; землеробства, ґрунтознавства та агрохімії; селекції та насінництва безпосередньо на місці експертна комісія дійшла висновку, що освітньо-професійна програма «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти відповідає встановленим державним акредитаційним вимогам та забезпечує державну гарантію якості вищої освіти, зокрема:

1. Подана акредитаційна справа містить необхідні матеріали, які характеризують концептуальну, навчально-методичну, науково-педагогічну діяльність, а також кадрове, організаційне, інформаційне і матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу підготовки слухачів за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

2. Сумський національний аграрний університет має всі юридичні підстави для здійснення освітньої діяльності за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

3. Умови освітньої діяльності, які створено у Сумському національному аграрному університеті, відповідають вимогам щодо провадження освітньої діяльності закладу вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти.

4. Стан навчально-методичного, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти у Сумському національному аграрному університеті відповідає Ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності закладам вищої освіти та Державним вимогам до акредитації.

5. Обсяг формування контингенту слухачів за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти повністю відповідає задекларованим ліцензійним обсягам. Якісні характеристики підготовки магістрів відповідають Державним вимогам до акредитації.

З метою підвищення рівня організації та здійснення освітнього процесу експертна комісія, здійснивши первинну акредитаційну експертизу освітньо-професійної програми «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти вважає за необхідне висловити пропозиції та рекомендації, що дозволять покращити якість підготовки слухачів за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти у Сумському національному аграрному університеті:

1. Підвищити рівень наукової та професійної активності науково-педагогічних працівників випускової кафедри в частині наявності наукових публікацій у виданнях, індексованих в міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science.

2. Посилити залучення слухачів магістратури до наукової діяльності кафедри, зокрема, до публікацій у фахових виданнях України та виданнях, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах даних.

3. Продовжити роботу з подальшого вдосконалення методичного забезпечення навчальних дисциплін за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти та розробки підручників та навчальних посібників, у тому числі іноземними мовами.

4. Звернути особливу увагу на посилення підготовки докторів філософії та докторів наук з метою підвищення наукового рівня професорсько-викладацького складу на випускових кафедрах.

Висновок: експертна комісія Міністерства освіти і науки України зробила висновок про можливість акредитації освітньо-професійної програми «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» на другому (магістерському) рівні вищої освіти у Сумському національному аграрному університеті.

Голова експертної комісії:

завідувач кафедри землеробства,
геодезії та землеустрою Миколаївського
національного аграрного університету,
доктор сільськогосподарських наук, професор

В.В.Гамаюнова

Експерт:

професор кафедри рослинництва
Полтавської державної аграрної академії,
доктор сільськогосподарських наук, професор

М.Я.Шевніков

З висновками експертної комісії погоджений:

В.о.ректора Сумського національного аграрного
університету, академік НААН України

В.І.Ладика

«14» грудня 2018 року

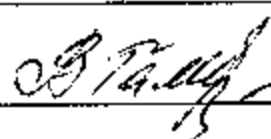
Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
відповідності стану забезпечення Сумського НАУ вимог акредитації освітніх
послуг у сфері вищої освіти з підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою
«Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія»
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

Назва показника (нормативу)	Значення показника (норматив)	Фактичне значення показника	Різниця
1	2	3	4
1. Загальні вимоги			
1.1. Концепція діяльності за заявленим напрямом (спеціальністю)	+	+	
1.2. Заявлений ліцензований обсяг	120	120	
2. Кадрове забезпечення підготовки фахівців заявленої спеціальності			
2.1. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-гуманітарного циклу дисциплін навчального плану спеціальності (% від кількості годин)	95	100	+5
у тому числі які працюють у даному навчальному закладі за основним місцем роботи	50	100	+50
2.2. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин фундаментального циклу дисциплін навчального плану спеціальності (% від кількості годин) (за винятком військових навчальних дисциплін)	95	Не передбачено навчальним планом	
у тому числі які працюють у даному навчальному закладі за основним місцем роботи	50	-	-
з них: докторів наук або професорів (при розрахунку частки докторів наук або професорів дозволяється прирівнювати двох кандидатів наук, доцентів, які мають стаж безперервної науково-педагогічної роботи в даному навчальному закладі не менше 10 років, а також є авторами (співавторами) підручників, навчальних посібників з грифом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України або монографій, до одного доктора наук або професора)	40, але не менш ніж 1 доктор або професор на 25 осіб ліцензованого обсягу	Не передбачено навчальним планом	-
2.3. Частка науково-педагогічних працівників з науковими ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин фахових дисциплін навчального плану спеціальності (% від кількості годин)	95	100	+5

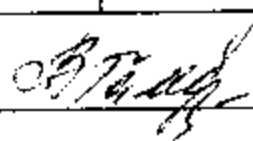
Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

Назва показника (нормативу)	Значення показника (норматив)	Фактичне значення показника	Різниця
1	2	3	4
у тому числі які працюють у даному навчальному закладі за основним місцем роботи, з них:	50	100	+50
докторів наук або професорів (при розрахунку частки докторів наук або професорів дозволяється прирівнювати двох кандидатів наук, доцентів, які мають стаж безперервної науково-педагогічної роботи в даному навчальному закладі не менше 10 років, а також є авторами (співавторами) підручників, навчальних посібників з грифом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України або монографій, до одного доктора наук або професора)	40, але не менш ніж 1 доктор або професор на 25 осіб ліцензованого обсягу	78 (10 докторів наук, професорів Подгасцький А.А. Онопрісько В.П., Кожушко Н.С., Жатова Г.О. Троценко В.І. Жатов О.Г., Власенко В.А., Скляр В.Г., Харченко О.В. Мельник А.В.)	+38
2.4. Частка педагогічних працівників вищої категорії, які викладають лекційні години дисциплін навчального плану спеціальності та працюють у даному навчальному закладі за основним місцем роботи (% від кількості годин для кожного циклу дисциплін навчального плану)	—	—	—
2.5 Наявність кафедри (циклової комісії) з фундаментальної підготовки	+	+	відповідає
2.6 Наявність кафедри зі спеціальної (фахової) підготовки, яку очолює фахівець відповідної науково-педагогічної спеціальності:	+	+	відповідає
доктор наук або професор	+	+	
3. Матеріально-технічна база			
3.1 Забезпеченість лабораторіями, полігонами, обладнанням, устаткуванням, необхідним для виконання навчальних програм (у % від потреби)	100	100	відповідає
3.2 Забезпеченість студентів гуртожитком (у % від потреби)	70	100	+30
3.3 Кількість робочих комп'ютерних місць на 100 студентів	6	12	+6
3.4 Наявність пунктів харчування	+	+	відповідає
3.5 Наявність спортивного залу	+	+	відповідає
3.6 Наявність стадіону або спортивного майданчика	+	+	відповідає
3.7 Наявність медичного пункту	+	+	відповідає
4. Навчально-методичне забезпечення			
4.1 Наявність освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця (у т.ч. варіативної компоненти)	+	+	відповідає
4.2 Наявність освітньо-професійної програми підготовки фахівця (у т.ч. варіативної компоненти)	+	+	відповідає

Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

Назва показника (нормативу)	Значення показника (норматив)	Фактичне значення показника	Різниця
1	2	3	4
4.3 Наявність навчального плану, затвердженого в установленому порядку	+	+	відповідає
4.4 Наявність навчально-методичного забезпечення для кожної навчальної дисципліни навчального плану (% від потреби):			
4.4.1 Навчальних і робочих навчальних програм дисциплін	100	100	відповідає
4.4.2 Планів семінарських, практичних занять, завдань для лабораторних робіт (% від потреби)	100	100	відповідає
4.4.3 Методичних вказівок і тематик контрольних, курсових робіт (проектів)	100	100	відповідає
4.5 Наявність пакетів контрольних завдань для перевірки знань з дисциплін соціально-гуманітарної, фундаментальної та фахової підготовки (% від потреби)	100	100	відповідає
4.6 Забезпеченість програмами всіх видів практик (% від потреби)	100	100	відповідає
4.7 Наявність методичних вказівок щодо виконання дипломних робіт (проектів), державних екзаменів	+	+	відповідає
4.8 Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів (у т.ч. з використанням інформаційних технологій), (% від потреби)	100	100	відповідає
4.9 Наявність критеріїв оцінювання знань і вмінь студентів	+	+	відповідає
5. Інформаційне забезпечення			
5.1 Забезпеченість студентів підручниками, навчальними посібниками, що містяться у власній бібліотеці (% від потреби)	100	100	відповідає
5.2 Співвідношення посадкових місць у власних читальних залах до загальної чисельності студентів (% від потреби)	5	5	відповідає
5.3 Забезпеченість читальних залів фаховими періодичними виданнями	8	20	+12
5.4 Можливість доступу викладачів і студентів до Інтернет як джерела інформації:			
- наявність обладнаних лабораторій	+	+	відповідає
- наявність каналів доступу	+	+	відповідає

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
дотримання нормативних вимог щодо якісних характеристик
підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія»
зі спеціальності 201 «Агрономія»
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

Найменування показника (нормативу)	Значення показника за рівнем вищої освіти	Фактичне значення показника	Різниця
Якісні характеристики підготовки фахівців			
Умови забезпечення державної гарантії якості вищої освіти			
1.1. Виконання навчального плану за показниками: перелік навчальних дисциплін, годин, форми контролю, %	100	100	відповідає
1.2. Підвищення кваліфікаційного рівня викладачів постійного складу за останні 5 років, %	100	100	відповідає
1.3. Чисельність науково-педагогічних працівників, що обслуговують спеціальність і працюють у навчальному закладі за основним місцем роботи, які займаються вдосконаленням навчально-методичного забезпечення, науковими дослідженнями, підготовкою підручників та навчальних посібників, %	100	100	відповідає
2. Результати освітньої діяльності (рівень підготовки фахівців), не менше			
2.1 Рівень знань студентів з дисциплін загальної підготовки:			
- успішно виконані контрольні завдання, %	90	100	+10
- якісно (на 5 і 4) виконані контрольні завдання, %	50	70	+20
2.2. Рівень фундаментальних знань студентів:			
- успішно виконані контрольні завдання, %	90	Не передбачено навчальним планом	
- якісно (на 5 і 4) виконані контрольні завдання, %	50		
2.3. Рівень фахової підготовки:			
- успішно виконані контрольні завдання, %	90	100	+10
- якісно (на 5 і 4) виконані контрольні завдання, %	50	76	+26
3. Організація наукової роботи:			
3.1. Наявність у структурі навчального закладу наукових підрозділів	+	+	відповідає
5. Участь студентів у науковій діяльності (наукова робота на кафедрах та в лабораторіях; участь в наукових конференціях, конкурсах, виставках, профільних олімпіадах тощо)	+	+	відповідає

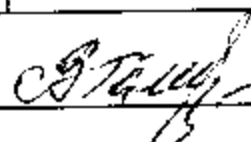
ЗВЕДЕНІ ВІДОМОСТІ

про дотримання ліцензійних умов у сфері вищої освіти

Порівняльна таблиця дотримання кадрових і технологічних вимог щодо матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітньої діяльності підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія» за другим (магістерським) рівнем

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)*	Фактичне значення показника	Відхилення фактичного значення показника від нормативного
КАДРОВІ ВИМОГИ			
щодо забезпечення провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти			
Започаткування провадження освітньої діяльності			
1.1. Наявність у закладі освіти підрозділу чи кафедри, відповідальних за підготовку здобувачів вищої освіти	+	+	відповідає
2. Наявність у складі підрозділу чи кафедри, відповідальних за підготовку здобувачів вищої освіти, тимчасової робочої групи (проектної групи) з науково-педагогічних працівників, на яку покладено відповідальність за підготовку здобувачів вищої освіти за певною спеціальністю	три особи, що мають науковий ступінь та вчене звання, з них один доктор наук або професор	4 особи, з них 1 доктор наук, професор	відповідає
3. Наявність у керівника проектної групи (гаранта освітньої програми):			
1) наукового ступеня та/або вченого звання за відповідною або спорідненою спеціальністю	-	-	
2) наукового ступеня та вченого звання за відповідною або спорідненою спеціальністю	+	+	відповідає
3) стажу науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як 10 років (до 6 вересня 2019 р. для початкового рівня з урахуванням стажу педагогічної роботи)	+	+	відповідає
Проведення освітньої діяльності			
4. Проведення лекцій з навчальних дисциплін науково-педагогічними працівниками відповідної спеціальності за основним місцем роботи (мінімальний відсоток визначеної навчальним планом кількості годин):			
1) які мають науковий ступінь та/або вчене звання (до 6 вересня 2019 р. для початкового рівня з урахуванням	50	100	відповідає

Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)*	Фактичне значення показника	Відхилення фактичного значення показника від нормативного
педагогічних працівників, які мають вищу категорію)			
2) які мають науковий ступінь доктора наук або вчене звання професора	25	86	+61
3) які мають науковий ступінь доктора наук та вчене звання			
5. Проведення лекцій з навчальних дисциплін, що забезпечують формування професійних компетентностей, науково-педагогічними (науковими) працівниками, які є визнаними професіоналами з досвідом роботи за фахом (мінімальний відсоток визначеної навчальним планом кількості годин):	15	78	+63
1) дослідницької, управлінської, інноваційної або творчої роботи за фахом			
2) практичної роботи за фахом			
6. Проведення лекцій, практичних, семінарських та лабораторних занять, здійснення наукового керівництва курсовими, дипломними роботами (проектами), дисертаційними дослідженнями науково-педагогічними (науковими) працівниками, рівень наукової та професійної активності кожного з яких засвідчується виконанням за останні п'ять років не менше трьох умов, зазначених у пункті 5 приміток	підпункти 1—16 пункту 5 приміток	відповідає	-
7. Наявність випускової кафедри із спеціальної (фахової) підготовки, яку очолює фахівець відповідної або спорідненої науково-педагогічної спеціальності:			
1) з науковим ступенем доктора наук та вченим званням			
2) з науковим ступенем та вченим званням	+	+	відповідає
3) з науковим ступенем або вченим званням			
8. Наявність трудових договорів (контрактів) з усіма науково-	+	+	відповідає

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)*	Фактичне значення показника	Відхилення фактичного значення показника від нормативного
педагогічними працівниками та/або наказів про прийняття їх на роботу			

ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИМОГИ

щодо матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)*	Фактичне значення показника	Відхилення фактичного значення показника від нормативного
Започаткування провадження освітньої діяльності			
1.Забезпеченість приміщеннями для проведення навчальних занять та контрольних заходів (кв. метрів на одну особу для фактичного контингенту студентів та заявленого обсягу з урахуванням навчання за змінами)	2,4	2,4	відповідає
2.Забезпеченість мультимедійним обладнанням для одночасного використання в навчальних аудиторіях (мінімальний відсоток кількості аудиторій)	30	40	+10%
3.Наявність соціально-побутової інфраструктури:			
1) бібліотеки, у тому числі читального залу	+	+	відповідає
2) пунктів харчування	+	+	відповідає
3) актового чи концертного залу	+	+	відповідає
4) спортивного залу	+	+	відповідає
5) стадіону та/або спортивних майданчиків	+	+	відповідає
6) медичного пункту	+	+	відповідає
4. Забезпеченість здобувачів вищої освіти гуртожитком (мінімальний відсоток потреби)	70	100	+30%
Провадження освітньої діяльності			
5.Забезпеченість комп'ютерними робочими місцями, лабораторіями, полігонами, обладнанням, устаткуванням, необхідними для виконання навчальних планів	+	+	відповідає

ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИМОГИ

щодо навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти

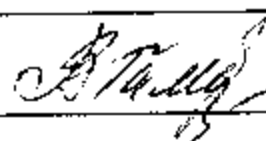
Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)*	Фактичне значення показника	Відхилення фактичного значення показника від нормативного
Започаткування провадження освітньої діяльності			
1. Наявність опису освітньої програми	+	+	відповідає
2. Наявність навчального плану та пояснювальної записки до нього	+	+	відповідає
Провадження освітньої діяльності			
3. Наявність робочої програми з кожної навчальної дисципліни навчального плану	+	+	відповідає
4. Наявність комплексу навчально-методичного забезпечення з кожної навчальної дисципліни навчального плану	+	+	відповідає
5. Наявність програми практичної підготовки, робочих програм практик	+	+	відповідає
6. Забезпеченість студентів навчальними матеріалами з кожної навчальної дисципліни навчального плану	+	+	відповідає
7. Наявність методичних матеріалів для проведення атестації здобувачів	+	+	відповідає

ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИМОГИ

щодо інформаційного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти

Започаткування провадження освітньої діяльності			
1. Забезпеченість бібліотеки вітчизняними та закордонними фаховими періодичними виданнями відповідного або спорідненого профілю, в тому числі в електронному вигляді	не менш як п'ять найменувань	8	+3
2. Наявність доступу до баз даних періодичних наукових видань англійською мовою відповідного або спорідненого профілю (допускається спільне користування базами кількома закладами освіти)	+	+	відповідає
Провадження освітньої діяльності			
3. Наявність офіційного веб-сайту закладу освіти, на якому розміщена основна інформація про його діяльність (структура, ліцензії та сертифікати про акредитацію,	+	+	відповідає

Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

Найменування показника (нормативу)	Вимоги до значення показника (нормативу)*	Фактичне значення показника	Відхилення фактичного значення показника від нормативного
освітня/освітньо-наукова/ видавнича/атестаційна (наукових кадрів) діяльність, навчальні та наукові структурні підрозділи та їх склад, перелік навчальних дисциплін, правила прийому, контактна інформація)			
4.Наявність електронного ресурсу закладу освіти, який містить навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін навчального плану, в тому числі в системі дистанційного навчання (мінімальний відсоток навчальних дисциплін)	60	100	+40

Голова експертної комісії:

завідувач кафедри землеробства,
геодезії та землеустрою Миколаївського
національного аграрного університету,
доктор сільськогосподарських наук, професор

В.В.Гамаюнова**Експерт:**

професор кафедри рослинництва
Полтавської державної аграрної академії,
доктор сільськогосподарських наук, професор

М.Я.Шевніков**З висновками експертної комісії ознайомлений:**

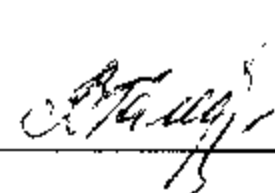
В.о.ректора Сумського національного
університету, академік НААН України

В.І.Ладика

«14» грудня 2018 року

Голова експертної комісії

В.В.Гамаюнова

РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ КОМПЛЕКСНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
(у порівнянні результатів самоаналізу із контрольним заміром знань експертною комісією)
Освітньо-професійна програма «Агрономія» зі спеціальності 201 «Агрономія»
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

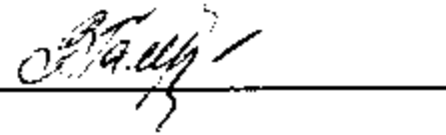
№ п \ п	Дисципліна	Разом студентів		З'явилося на іспит		З них одержали оцінки																Абсолют на успішність %		Якість навчання %		Середній бал	
						Відмінно				Добре				Задовільно				Незадовільно									
		самоаналіз	комісія	самоаналіз	комісія	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	самоаналіз	комісія	самоаналіз	комісія	самоаналіз	комісія	самоаналіз	комісія
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Цикл загальної підготовки																											
1.	Системи сучасних інтенсивних технологій	63	61	63	61	19	15	30	25	25	26	40	42	19	20	30	33	-	-	-	-	100	100	70	67	4,0	3,9
Цикл професійної підготовки																											
2.	Технологія переробки зерна та олійного насіння	31	29	31	29	16	13	52	45	10	10	32	34	5	6	16	21	-	-	-	-	100	100	84	79	4,3	4,2
3.	Сучасні технології зберігання продукції рослинництва	31	29	31	29	15	13	48	45	10	10	32	34	6	6	20	21	-	-	-	-	100	100	81	79	4,3	4,2
4.	Селекція окремих культур та сортознавство	16	16	16	16	10	8	62	50	3	4	19	25	3	4	19	25					100	100	81	75	4,4	4,3
5.	Державна охорона прав на сорти рослин	16	16	16	16	8	7	50	44	4	5	25	31	4	4	25	25	-	-	-	-	100	100	75	75	4,3	4,2
6.	Агроекологічні основи застосування добрив	16	16	16	16	9	8	56	50	3	4	19	25	4	4	25	25	-	-	-	-	100	100	75	75	4,3	4,2

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
7.	Маркетинг засобів хімізації в сільському господарстві	16	16	16	16	10	8	62	50	3	4	19	25	3	4	19	25	-	-	-	-	100	100	81	75	4,4	4,3

Голова експертної комісії

Гамаюнова Валентина Василівна

доктор сільськогосподарських наук, професор,
завідувач кафедри землеробства, геодезії та землеустрою
Миколаївського національного аграрного університету

Експерт:

Шевніков Микола Янаєвич

професор кафедри рослинництва Полтавської державної
аграрної академії, доктор сільськогосподарських наук, професор

З висновками експертної комісії об'язомлений:

В.о. ректора Сумського національного аграрного
університету, академік НААН

«14» грудня 2018 року

В.І.Ладика